

ознакою сильної і здорової особистості, що є одним із завдань у підготовці вчителя фізичної культури.

Важливим є принцип акцентування, який сприяє глибокій рефлексії студентів, вчить учасників навчального тренінгу зосереджувати увагу на своїх думках, почуттях і міркуваннях, що дозволяє зустрітися із собою справжнім. Щирість і відкритість сприяє одержанню і наданню іншим чесного зворотного зв'язку, тобто тієї інформації, яка є важливою для учасників навчального тренінгу і запускає механізми взаємодії в групі, що є важливим умінням майбутнього вчителя. Тому одним із фундаментальних елементів тренінгу є принцип довірливого спілкування.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ми вбачаємо у глибшому аналізі проблеми використання навчальних тренінгів у підготовці вчителів фізичної культури і розробці необхідних тренінгових програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базильчук В.Б. Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу / Автореф. дис... к.н. з фіз. вих. і спорту, Львів. — 2004. — 21 с.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. — Л.: Изд. ЛГУ, 1985. — 166 с.
3. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти — К.: Видавничий Дім “Слово”, 2004. — 616 с.
4. Раевский Р.Т. Структура реформирования системы физического воспитания в сфере образования на современном этапе // Оптимізація процесу фізичного виховання в системі освіти. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 40-річчю факультету фізичного виховання ТДП. 30-31 травня 1997 р. Київ — Тернопіль, 1997. — С. 137–138.
5. Ситников А.П. Акмеологический тренинг: Теория. Методика. Психотехнология. — М.: Технологическая школа бизнеса, 1996. — 428 с.
6. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг “Розвиток комунікативної компетенції викладача”: Навчальний посібник. — Кам’янець-Подільський: Абетка, 2004. — 240 с.

Світлана БОЙКО

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ДО РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї

В статті розкрито особливості застосування формувального експерименту в навчальному процесі ВНЗ системи МВС України, зокрема, формування готовності курсантів ХНУВС до роботи з профілактики насилля в сім'ї.

Важливу роль у зниженні соціальної напруженості, використанні мирних засобів і методів вирішення конфліктів, попередженні їх кримінального розвитку покликані відігравати правоохоронні органи.

Здійснення профілактичних заходів щодо насильства в сім'ї державою покладено переважно на служби дільничних інспекторів міліції, служби кримінальної міліції у справах неповнолітніх, куди в більшості випадків звертаються потерпілі від насильства в сім'ї [1]. Робота цих служб орієнтована переважно на виявлення фактів насильства в сім'ї та покарання насильників, інші ж установи (кризові центри й центри медико-соціальної реабілітації) займаються усуненням наслідків уже вчиненого насильства. Отже, проблема насильства в сім'ї вирішується переважно як ліквідація наслідків насильства, тобто проводиться вторинна та третинна профілактика.

Ми вважаємо, що для того, щоб зменшити кількість випадків насильства в сім'ї, правоохоронцям доцільно проводити первинну профілактику з населенням. Вона повинна бути спрямована на *попередження*, тобто завчасне відвернення виникнення криміногенно небезпечних явищ, які можуть детермінувати насильство в сім'ї. Така профілактика може проводитися з благополучними сім'ями та правослухняною категорією громадян.

Специфіка роботи міліції з населенням, зокрема попередження насильства в сім'ї, вимагає здійснення професійно-педагогічної функції, а отже, і професійно-педагогічної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ.

Проблему готовності студентів — майбутніх спеціалістів до професійної діяльності в різних галузях досліджували багато вчених. Серед них: у юридичній галузі — Г. Васильєв, І. Вашенко, Н. Горбач, В. Дяченко, Г. Запорожцева, А. Морозов, Х. Ярмакі й ін.; у педагогічній — О. Абдуліна, І. Богданова, Н. Бугасць, І. Зязюн, Т. Ільїна, Н. Кузьміна, А. Ліненко, Л. Спирін, В. Тюрїна, Р. Хмелюк та ін. Зарубіжні автори також розглядали різні аспекти професійної готовності кадрів для правоохоронної діяльності. Так, досліджувалися професійна придатність до служби в поліції (Р. Александер, М. Крафт, Н. Сміт, С. Александр, К. Данцігер та ін.), система добору кадрів у поліцейські органи (Я. Вествуд, Дж. Вогн, Г. Кац, Х. Морріс, Дж. Сатон, Р. Таннехілла й ін.).

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Л. Гумпловича, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, К. Маркса, Р. Мертона, У. Самнера, Н. Смелзера, П. Сорокіна, О. Шпенглера, та ін. Проблематику насильства як загальносоціального явища висвітлюють у своїх працях А. Гусейнов, Л. Герасїна, В. Голїна, І. Даньшин, В. Губїн, А. Зайцев, А. Ковальов, А. Огурцов та ін.

Проблему насильства в сім'ї розглядають вітчизняні та зарубіжні спеціалісти різних галузей наук: психологи О. Захаров, О. Орлов, О. Кочемірївська, З. Фройд, Е. Фромм, Е. Міллер, Л. Берковїц, М. Страус, Н. Блеклок; педагоги Л. Нечепоренко, Н. Опухова, І. Хозраткулова, І. Бех, В. Радул; соціологи А. Бесєдїн, О. Бойко, В. Закїрова, Р. Коллїнз, Г. Паттерсон, Т. Шипунова; юристи Е. Скаунов, В. Туляков та інші дослідники.

Насильство в сфері шлюбно-сімейних відносин у конфліктному контексті розглядалось А. Анцуповим, А. Здравомисловим, А. Ніколаєвською, Л. Петровською, Т. Титаренко, А. Шипїловим та ін. Однак недостатньо розробленими залишилися питання, пов'язані з профілактикою насильства в сім'ї, зокрема питання щодо формування готовності курсантів як майбутніх правоохоронців до роботи з попередження насильства в сім'ї.

Треба відзначити, що окремих досліджень стосовно формування готовності працівників ОВС до роботи з попередження насильства в сім'ї ще не проводилось, оскільки вирішенням проблеми насильства в сім'ї правоохоронці почали займатися не так давно, після введення в дію Закону України "Про попередження насильства в сім'ї" від 15 листопада 2001 р.

Мета статті полягає у розкритті особливостей формування готовності курсантів соціально-психологічного факультету та факультету громадської безпеки ХНУВС до роботи з попередження насильства в сім'ї.

Готовність — це якість особистості. Вона, як і будь-яка інша якість особистості, формується в процесі діяльності, зокрема, в навчально-пізнавальній [2]. Тож у процесі цієї діяльності курсантів як майбутніх правоохоронців потрібно формувати в них готовність до попередження насильства в сім'ї, тобто формувати знання, вміння, навички та бажання до здійснення такої роботи.

Готовність курсантів до роботи з попередження насильства в сім'ї можна оцінити за такими показниками, як обсяг професійних знань, професійних вмінь, професійно значущих якостей особистості.

Для цього нами проведено формуючий експеримент, під час якого курсантам була запропонована контрольна робота, що мала 2 варіанти по три завдання різного рівня складності в кожному. Перший варіант був спрямований на виявлення рівня сформованості обсягу знань про проблему насильства в сім'ї, другий — на виявлення рівня сформованості професійних умінь курсантів до роботи з попередження насильства в сім'ї.

Сформованість професійних знань та умінь курсантів до роботи з попередження насильства в сім'ї визначалася на основі аналізу виконання курсантами педагогічних задач (запропонованих завдань) та вивчалася нами за наступними рівнями:

– нульовий рівень — для нього характерним є відсутність знань та умінь із запропонованої теми (питання), курсант не зміг виконати жодного завдання із запропонованих, умовно відповідає оцінці "2";

– низький рівень — характеризується виконанням одного завдання (простого) із запропонованих трьох, умовно відповідає оцінці "3";

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

– середній рівень — для нього характерним є виконання завдання середньої складності, умовно відповідає оцінці “4”;

– високий рівень — характеризується готовністю і виконанням запропонованих трьох завдань: простого, середньої складності та складного, що умовно відповідає оцінці “5”;

Для визначення рівня сформованості обсягу знань курсантів про проблему насильства в сім’ї було зроблено зрізи до та після проведення спецкурсу “Професійно-педагогічна підготовка до попередження насильства в сім’ї”, результати якого представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення рівня сформованості обсягу знань курантів з проблеми насильства в сім’ї до та після проведення спецкурсу (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	E ₁ (112 осіб)	Початок	28,57	51,79	18,75	0,89
2		Кінець	0	59,82	26,78	13,4
3		Приріст	-28,57	+8,03	+8,03	+12,51
4	E ₂ (156 осіб)	Початок	43,59	39,74	16,67	0
5		Кінець	1,92	51,28	36,54	10,26
6		Приріст	-41,67	+11,54	+19,87	+10,26
7	К (46 осіб)	Початок	34,78	50,0	10,87	4,35
8		Кінець	6,52	60,87	26,09	6,52
9		Приріст	-28,26	+10,87	+15,22	+2,17

Примітка: E₁ — експериментальна група курсантів-психологів, E₂ — експериментальна група курсантів факультету громадської безпеки, К — контрольна група курсантів-соціологів.

Як бачимо з таблиці, після проведення спецкурсу “Професійно-педагогічна підготовка до попередження насильства в сім’ї”, рівень обсягу знань має наступні показники:

– в групі E₁ на нульовому рівні не залишилося жодного курсанта, приріст становить -8,57%, а з високим рівнем завдань впоралися 13,4% курсантів, приріст — +12,51%;

– в групі E₂ до проведення спецкурсу більшість курсантів перебувала на нульовому рівні, а складне завдання № 3 не зміг виконати жоден курсант цієї групи, тоді як після проведення зазначеного вище спецкурсу на нульовому рівні приріст становить -41,67% (залишилося лише 1,92% курсантів), а приріст на високому рівні — +10,26%;

– в групі К на нульовому рівні залишилося 6,52% курсантів, а приріст на високому рівні становить лише +2,17%.

Результати рівня сформованості професійних вмінь курсантів до роботи з попередження насильства в сім’ї наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Визначення рівня сформованості професійних вмінь курсантів до роботи з попередження насильства в сім’ї до та після проведення спецкурсу (у %)

№ з/п	Група	Етапи експерименту / приріст	Рівні			
			Нульовий	Низький (завд. № 1)	Середній (завд. № 2)	Високий (завд. № 3)
1	E ₁ (112 осіб)	Початок	32,14	50,9	16,96	0
2		Кінець	0	63,4	24,1	12,5
3		Приріст	-32,14	+12,5	+7,14	+12,5
4	E ₂ (156 осіб)	Початок	46,15	39,1	14,75	0
5		Кінець	0,64	46,8	42,3	10,26
6		Приріст	-45,51	+7,7	+27,55	+10,26
7	К (46 осіб)	Початок	41,3	47,8	8,7	2,2
8		Кінець	10,87	58,69	26,09	4,35
9		Приріст	-30,43	+10,89	+17,39	+2,15

Як бачимо, після проведення в експериментальних групах спецкурсу “Професійно-педагогічна підготовка до попередження насильства в сім’ї”, що включав у себе лекційний матеріал, проведення семінарських і практичних занять, значна кількість курсантів з нульового рівня сформованості вмінь перейшла на більш високі рівні, зокрема, на нульовому рівні в групі E₁ не залишилося жодного курсанта, в групі E₂ залишилось 0,64% курсантів, приріст на високому рівні в групі E₁ становить +12,5%, в групі E₂ — +10,26%, тоді як у контрольній групі приріст на високому рівні — лише +2,15%, а на нульовому рівні залишилось 10,87% курсантів.

Дані формуючого експерименту дозволяють зробити висновки, що проведена експериментальна робота, яка застосовувалася при підготовці курсантів до роботи з попередження насильства в сім’ї, дала позитивні результати стосовно формування готовності майбутніх правоохоронців до здійснення зазначеної роботи. Про доцільність здійснення такої спеціальної підготовки свідчить той факт, що курсанти контрольної групи, на відміну від експериментальних груп, майже не мали зрушень у рівні готовності до роботи з попередження насильства в сім’ї та мали незначні зміни у показниках рівня професійних знань та умінь, тоді як значні позитивні зміни відбулися в експериментальних групах.

Цей факт дає підстави для висновку про необхідність подальшого проведення наукового педагогічного дослідження особливостей та специфіки здійснення спеціальної професійної підготовки і формування готовності курсантів до роботи з попередження насильства в сім’ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про попередження насильства в сім’ї” від 15 листопада 2001 р. — К., 2001.
2. Тюріна В. О. Пізнавальна самостійність школярів. — Харків: ХДПІ, 1993. — 140 с.

Юлія МЕЛЬНИК

ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО НАБУТТЯ СЕМАСІОЛОГІЧНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкривається сутність поняття “музична семасіологія” та феномену музично-семасіологічного уміння, досліджується ступінь готовності майбутніх учителів музики до набуття семасіологічних умінь; окреслюються провідні установки, спрямовані на підвищення рівня семасіологічних умінь.

Упродовж останніх років у мистецькій освіті спостерігається відчутне зміщення акцентів у самому процесі розуміння музики. Музична наука щораз більше прагне відповісти на важливі питання філософського плану: про зміст та значення музики, про критерії цінностей у музиці, про взаємовідношення між музикою та іншими формами людської творчості. Феномен музики за своєю суттю є багатомірний та безмежний, тому не може бути будь-якого довільного обмеження прийомів та засобів його дослідження. Якщо підходити до музики як до явища духу та духовного життя людини, то раціонально-логічні методи її пізнання виявлять свою неспроможність. У зв’язку з цим постає необхідність виходу за межі традиційних методів та визріває потреба пошуку відповідних педагогічних технологій. Саме музична семасіологія (як наука про тлумачення художніх символів та знаків) дає змогу поглянути на аналіз музичного твору під якісно новим кутом зору, який передбачає розкодування його тексту через виявлення його смислової сфери.

Метою статті є огляд теоретичних розвідок із проблеми музичної семасіології, аналіз результатів діагностування ступеня готовності майбутніх учителів музики до впровадження семасіологічного підходу та окреслення переліку установок, які безпосередньо впливали б на формування готовності студентів до оволодіння семасіологічними вміннями.

Одвічне питання про те, що є змістом у музиці, якою саме моделлю дійсності є музика і що в цьому випадку розуміється під дійсністю, має багату історико-філософську традицію. Так, для піфагорейсько-платонівської школи аналогом дійсності виступали Космос (як гармонія та співрозмірність) та Число (як математично виражена сутність одночасно і Космосу, і органічно “вписаної” в нього музики). Дещо пізніше Аристотель вводить фундаментальне поняття